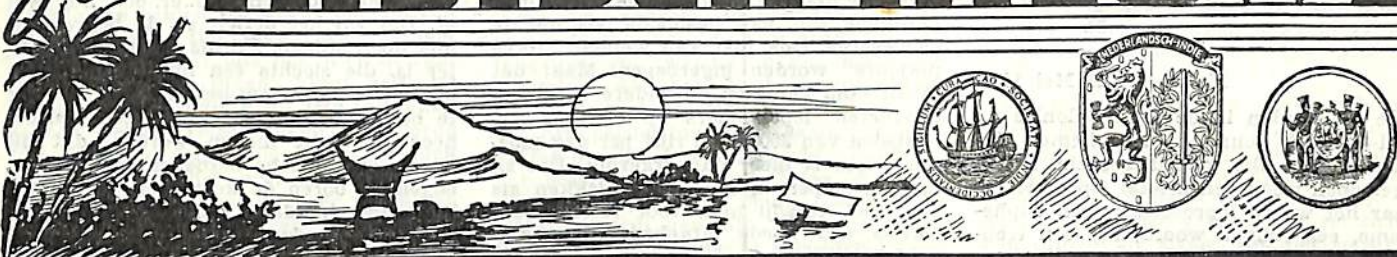

Het INDISCH NIEUWS

GEILLUSTREERD WEEKBLAD UITSLUITEND GEWJD AAN DE OVERZEESCHE GEBIEDSDEELEN

N.V. „HET INDISCHE NIEUWS”

Directeur: G. de Pree

Hoofdredacteur: L. F. T i j m s t r a

Bureau Red. en Admin.: Noordeinde 29, 's-Gravenhage, Tel. 112884, Giro 85369, Abonnementsprijs: p.kw. f 4.—, p. Nr. f 0.25

Voorlichting en Propaganda

Het onderwerp „Voorlichting en Propaganda” heeft ons reeds eerder beziggehouden; er zijn feiten en verschijnselen, die er ons toe brengen op dit hoogst belangrijke, speciale gebied opnieuw de aandacht te concentreren. Er is, sedert wij er de laatste maal over schreven, niet zoo heel veel veranderd. De „voorlichting”, vooral die van officieele zijde, is even gebrekkig gebleven, — al of niet opzettelijk —, en aan de propaganda voor de Gemeenebest-gedachte hapert nog veel. Afgezonderd hiervan staat de laaghartig gevoerde, gevaarlijke propaganda, welke de „republiek” voert, een onderwerp, waarover wij straks nog een woordje hebben te zeggen.

In het laatst van de vorige week kwamen in Nederland aan delegaties uit Curaçao en Suriname, die de wenschen van deze gebiedsdeelen inzake een zekeren vorm van zelfbestuur aan de Koningin kwamen voorleggen. De belangstelling voor „De West” is in ons land altijd pijnlijk gering geweest; zelfs het feit, dat op dit oogenblik Curaçao het meest welvarende gebied op den geheelen aardbodem is, heeft bij ons volk nauwelijks de aandacht getrokken. Hoe kan men dan nog verwachten, dat hier bijzondere belangstelling zou zijn voor de nationale aspiraties van de bevolkingen van deze West-Indische gebiedsdeelen? De officieele voorlichting op dit terrein is minimaal geweest; men kan nauwelijks van voorlichting spreken ondanks de kostbare kanalen, die de regeering ter beschikking staan.

Er is geen Excellentie „op de brug” geweest, die heeft gesproken over wat er leeft onder de bewoners van de West voor zoover het hun wenschen betreft, die autonomie beoogen en in de vele publicaties, die de regeering steunt, heeft men slechts uiterst zelden er iets over kunnen aantreffen. Trouwens, voor de geheele „Gemeenebest-gedachte” wordt van officieele zijde geen propaganda gemaakt. Wij bedoelen daarmee natuurlijk niet, dat het op den weg der overheid ligt, een soort reclame te maken voor een toekomstig Gemeenebest; er zijn echter middelen genoeg, die de overheid ter beschikking staan om het volk min of meer vertrouwd met deze gedachte te maken. De West-Indische delegaties zijn

dan min of meer uit de lucht komen vallen. De dagbladers heeft er ook weinig aandacht aan besteed, aan kunnen besteden als gevolg van het feit, dat van Overheidswege het papier voor de dagbladen in minimale hoeveelheden wordt toegewezen. Het geval West-Indië accentueert opnieuw wat wij reeds in ons hoofdartikel: „Papier, papier, papier!” schreven, namelijk, dat ons volk geestelijk ontzaglijke schade lijdt, als gevolg van deze schandelijke papier-rantsoenering, die nog ruim een jaar na onze bevrijding onverminderd wordt doorgevoerd. De overheid schiet in dit opzicht erbarmelijk tekort. Tal van zaken, van veel geringer belang dan de papiervoorziening, hebben haar volle aandacht. Zij weet veel te bereiken en veel tot stand te brengen. Maar wat de papiervoorziening betreft, is nog niets bereikt en is nog niets tot stand gebracht. We zijn in dit opzicht nog even noodlijdend als op den dag der bevrijding, tot schade van eergoede voorlichting en van een doeltreffende propaganda, vooral op het gebied van onze overzeesche gebiedsdeelen, waarop thans zaken aan de orde zijn, van het allergrootste belang voor het geheele Koninkrijk. Wij wezen op dit belang reeds de vorige week met betrekking tot de Kabinetsformatie. Ook deze sleept reeds weken, alsof iedere dag, ieder uur voor miljoenen mensen in Indië niet van de grootste betekenis zijn, — een kwestie van leven of dood, van armoede of welvaart—. De regeering zwijgt of doet geheimzinnig. Werden de West-Indische delegaties bij haar aankomst op Schiphol ook van regeeringswege ontvangen? Wij weten het niet. Hoe ook, op deze plaats stellen wij er prijs op de leden der delegaties hartelijk welkom te heeten in ons land, waarbij wij den wensch uitspreken, dat zij een open oor mogen vinden voor de verlangens, die zij vertolken en dat zij, zoo het zijn mag, binnen afzienbaren tijd hun plaats mogen hebben in de „Ronde Tafel-conferentie”, waarin ook waardige vertegenwoordigers van de nationalistische groepen in Nederl. Oost-Indië hun zetel mogen innemen. Waardige vertegenwoordigers, herhalen wij. Geen afgevaardigden van de Japansche republiek van den oorlogsmisdadiger Soekarno.

De republikeinsche nationalistische propaganda werkt geheel naar het voorbeeld van de fascistische Japansche propaganda, die, op haar beurt, weer geheel was ingesteld op de propaganda-methoden van Goebbels: opzettelijke verdraaiing van de juiste feiten en bedoelingen. Dezer dagen kon men nog lezen, dat bevrijde Europeanen op Madoera niet beter wisten of Nederland was een republiek geworden; hun republikeinsche bewakers hadden hun dit wijs gemaakt.

De republikeinsche leugeners geeft haar „Indonesische” lezers een volkomen scheef getrokken beeld van het Nederlandsche volk. In deze pers kan men bij herhaling lezen, dat Nederland niet meer credietwaardig is en dat het Nederlandsche volk als een decadent volk voor te stellen, en over maatregelen, die de Ned. Indische regeering neemt tegen deze gifspuiterij verneemt men niets. Reeds vele maanden lang zegt de republikeinsche nationalistische propaganda: „De oude koloniale gedachte leeft nog steeds bij de Nederlanders. Van een werkelijke verandering in hun geestesgesteldheid is geen sprake. Onder het mom van vriendschap trachten de Nederlanders opnieuw „Indonesia” terug te brengen onder het koloniale juk. Het cultuurstelsel is niet dood.”

Ziedaar de republikeinsche misleidende propaganda in een notedop. Dat de feiten geheel anders liggen, behoeft hier niet nader betoogd te worden. Er is praktisch geen Nederlander meer, die het oude koloniale regime terugverlangt. Iedereen hier te lande heeft een open oog voor de nieuwe verhoudingen en geen rechtgeaard Nederlander is gekant tegen een Gemeenebest in Rijksverband. Dat honderdduizenden Nederlanders gekant zijn tegen de republiek van den oorlogsmisdadiger Soekarno pleit slechts voor het karakter van ons volk en voor zijn begrip voor de belangen van de miljoenen inheemschen, die men niet zonder meer aan den chaos wenscht overgeleverd te zien. Voorlichting in dezen zin is niets anders dan een kwestie van rechtvaardigheid. Propaganda in deze richting kan niet anders dan heilzaam werken, in het directe belang van Indië en Nederland beide.

Droeve toestanden in lepra-kolonies op Zuid Celebes

Makassar, 11 Mei 1946.

De toestanden in de lepra-kolonies op Zuid-Celebes schreien ten hemel. Op tournee door dit gebied bezocht ik de afgelopen week een drietal leproserieën. Maar het woord leproserie is een euphemisme, een schoon woord, dat een treurige werkelijkheid dekt.

Gedurende den Japanschen bezettingstijd zijn de lepra-lijdens vrijwel aan hun lot overgelaten. Medicijnen werden niet verstrekt. Kleding werd niet aangevoerd. Aan het onderhoud van de huisjes in de lepra-kampen werd niets gedaan. De voeding was ten eenenmale onvoldoende. Men nam de moeite niet om deze ongelukkigen, paria's van de maatschappij door hun besmettelijke en gevreesde ziekte, aan de noodige rijst te helpen. Zij leefden op hongerrantsoenen. Dit laatste was mede oorzaak, dat talrijke lepra-lijdens uit de kampen vluchtten en hun heil zochten bij familieleden in de kampong. Zoo zijn in een leprakolonie bij Pare Pare van de 160 patienten van vóór den oorlog nog slechts ruim 80 over. In de kolonies bij Madjene en Lerang, waar resp. ruim 250 en bijna 200 patienten verblijven, zijn de cijfers van de weggelopen zieken relatief lager, maar nochtans ontstellend hoog n.l. tegen de 30%. Al deze lieden brengen nu de infectie in de kampongs, waar de eenvoudige bevolking niet of onvoldoende het gevaar beseft, dat de lepra-lijdens met zich mede brengen voor de gansche volksgezondheid.

In de kampen bij Pare Pare en Lerang is tot op dit oogenblik geen injectie-medicijn aanwezig. In de kolonie bij Madjene is medicijn voorhanden, doch nog slechts voldoende voor drie weken. In alle drie kampen is de toestand der woningen erbarmelijk. Het slechtste is de toestand te Lerang. De eenvoudige atapdakbedekking der woningen aldaar vertoont groote gaten, zoodat bij een flinke regenbui het water er bij stroomen binnenloopt.

Wel komt thans op gezette tijden een dokter de kampen bezoeken. In Lerang echter slechts één keer per maand. In weerwil van dit geregelde doktersbezoek is echter zelfs in de voedselsituatie slechts weinig verbetering gebracht. In alle drie kolonies klaagt men over het eenzijdige en onvoldoende eten. Het ergst is weder Lerang, waar de patiënten slechts 300 gram rijst per dag ontvangen, met eenige doch zeer onvoldoende bijvoeding van djagoeng (mais). Groenten krijgt men hier heelemaal niet.

In alle drie kampen loopten de menschen in vodden en lompen gekleed.

Men is nu een half jaar bezig met den heropbouw van Celebes. Dit werk kost ontzettende inspanning. Groote problemen verbeiden hun oplossing. Maar mag daarbij de zorg voor de lepra-lijdens, de zorg voor de volksgezondheid, verwaarloosd worden?

Dat aan de misdeelden van de leprakampen nog geen goedkope sigaretten, strootjes of kretek zijn verstrekt, men

kan er zich bij neerleggen. Overal heerscht een tekort.

Dat nog geen kleding is gegeven aan deze ongelukkigen, och, er zijn tallozen, die gebrek aan kleding hebben. Men kan geen ijzer met handen breken.

Dat er geen of onvoldoende medicijnen aanwezig zijn, valt desnoods ook nog te excuseeren. Ook hier kan wellicht „force majeure” worden ingeroepen. Maar dat in dit land van rijst en andere voedingsproducten, lepra-lijdens op een hongerrantsoen van 300 gram rijst per dag moeten leven, is meer dan ergerlijk. Dat zij moeten slapen in huizen, die lekken als een zeef, terwijl men voor luttele dubbeltjes een goede atapbedekking kan aanbrengen, is meer dan een fatsoenlijk mensch onbewogen kan aanzien. Hierin kan en hierin moet verbetering worden

Inlandsch meisje met broertje, dat onder behandeling moet.

gebracht. Men kan zich hier niet van afmaken met de opmerking, dat het rantsoen onder de Japanners nog slechter was. Er is in de omgeving der leproserieën voldoende rijst aanwezig om de patiënten behoorlijk te voeden en wat sajoer en groenten kan er ook nog wel af. Dat zal het deficit op de begroting niet doen stijgen. En als er dan een dokter is, die slechts één maal per maand de moeite neemt om het kamp bij Lerang te bezoeken, dan zal van dezen geneesheer verwacht mogen worden, dat hij bij die sporadische bezoeken althans zijn oogen en ooren de kost geeft en... naar bevinding handelt. Dan mag verwacht worden, dat deze geneesheer niet rust vóórdat deze lepra-patiënten, met de meest afzichtelijke open wonden, voldoende voedsel en droge ligging hebben. Dat is wel de meest elementaire eisch van humanen levenswandel en -handel. Men vergeet daarbij niet, dat de Nederlandsche zorg voor de volksgezondheid een credit-post was op de zoo dikwerf — en meestal niet ten onrechte — becritisserde „koloniale begroting”. Nu men dan pretendeert een nieuwe politiek te huldigen, een nieuwe koers in te slaan, is de eisch gewettigd, dat toch op zijn minst aan deze traditie en reputatie geen afbreuk wordt gedaan. En dan spreek ik nog niet eens van uitbreiding van den dienst der volksgezondheid, waarvoor nog ruimte te over is.

De werkelijke verbetering van de volksgezondheid zal één der maatstaven zijn, waarnaar men het Nederlandsche régime in deze nieuwe aera zal beoordeelen. Laat men zich dat voor oogen houden en metterdaad in de practijk brengen de schoone leuzen, die thans alom weerklinken. Laat men eens ophouden met steeds breeduit te spreken over heropbouw, maar de hand aan den ploeg slaan! T.

Schetsen uit het volksleven in Oost-Indië

II. Eten langs de straat.

Zooals alle maaltijden het karakter dragen van de levenswijze dergenen, die haar tot zich nemen, is dat ook het geval met het ontbijt. Vooral het ontbijt is sterk individueel, omdat men dan gewoonlijk kort geleden is ontwaakt en na een min of meer geslaagde nachtrust een nieuwe dag begint, waarbij dus ook rekening gehouden moet worden met de bezigheden, die wachten. Er zijn natuurlijk overal ter wereld lieden die niet ontbijten, omdat ze er geen zin in hebben en daarover is ook heel wat te zeggen, maar laten we het nu eens hebben over hen die wél ontbijten.

Een schets te geven hoe al die verschillende volksstammen in dat uitgestrekte gebied van Oost-Indië al of niet ontbijten zou ongetwijfeld interessant zijn, maar dat zou een boekdeel vullen en dit ligt niet in de bedoeling van den lezer, waarnaar de schrijver zich in dit geval gaarne schikt.

Laten we dus ter bekorting blijven bij den inheemschen Bataviaan, omdat zijn levenswijze over het algemeen overeenkomt met die van andere inheemsche stedelingen aan de kust van Java, al

zou de kenner dadelijk verschillen met Semarang en Soerabaja weten aan te wijzen. Maar Batavia staat op het oogenblik in het centrum van de belangstelling.

De Bataviaan staat, zooals alle „Indonesiërs”, vroeg op: de ochtendschemering is daar maar kort en weldra prijkt de dageraad in volle glorie. Hij gaat naar de put of de kali (rivier) om zich te wasschen en maakt zijn toilet. Ter ontuchtering drinkt hij wat thee of koffie (zonder melk) en begint dan aan zijn ontbijt te denken. Is hij boedjang (d.w.z. ongehuwd) en niet in een huishouden ondergebracht, dan gaat hij gewoonlijk naar een draagbaar stalletje, zooals we hier zien afgebeeld om te ontbijten. Daarbij heeft hij de keus tusschen wat we zouden kunnen noemen een zoet of een hartig ontbijt.

Een zoet ontbijt bestaat bijvoorbeeld uit wat ketan (kleefrijst) met geraspte kokosnoot en wat stroop daaroverheen. Of ketella (groote, in de schil gekookte wortel, die gaar en van de schil ontdaan, prachtig wit en melig is); of oebi (een gellig, zoet knolgewas, zooiets als een groote, zoete aardappel). Hij kan ook

een zoet broodje eten, maar dan zonder boter, of een pisang (banaan) gekookt of gebakken in een omhulsel van meel.

Wil hij hartig ontbijten, dan vervalt hij gewoonlijk in een portie gekookte witte rijst met een gedroogd zouten vischje of een stukje vleesch in olie gebakken, en zelden ontbreekt daarbij een likje sambal, fijn gewreven lombok (Spaansche peper), die ook hier in Holland steeds meer ingang vindt, zelfs bij lieden die met Indië nooit iets te maken hebben gehad. Deze blijken een goede keus te doen, want volgens inlichtingen van den specialist prof. dr. B. C. P. Jansen zitten in lombok meer vitamines dan in de gangbare andere specerijen.

Het zoute ontbijt van den Bataviaan is al substantieeler dan de vorige zoete mogelijkheden, hij kan er ook een gezouten eendenei bij eten, overlans gehalveerd, ginds een veel genuttigde en trouwens ook voor ons smakelijke bijspijs.

Hij steekt een cigaret op of een strootje (tabak gerold in maisblad) en gaat welgemoed naar zijn werk.

Het draagbare stalletje dient niet alleen om ontbijters tevreden te stellen. Wij, Nederlanders, houden van regelmaat, dus ook bij de maaltijden, al is daar door de afgelopen oorlog wel eenigszins de klad in gekomen. Dat heeft ook zijn goede zijde; misschien zijn we daardoor minder materieel geworden en meer tot improviseren gedrongen, in eten en anderszins.

Dat is te Batavia voor de inheemschen anders. In zoo'n wijd uiteenliggende stad met circa 300.000 inwoners zijn er natuurlijk steeds allerlei menschen bij den weg, die ver van huis een karwei hebben, onderwijl of na het werk trek krijgen en gauw ergens aanwippen om even iets te eten.

Voor hen zijn die verplaatsbare etensstalletjes bij uitstek welkom. Men vindt ze dan ook veel bij stations, groote kantoren, musea, eindpunten van trams of autobussen, bij markten, dus op plaatsen met veel vertier van den gaanden en komenden man.

Als het in den loop van den dag warmer wordt en zelfs meer dan warm en schel, neemt de restaurateur zijn stalletje, dat uit twee deelen bestaat verbonden door een bamboe juk, op zijn schouder en draagt het in de schaduw van een boom of gebouw of afdak, waar zijn klanten, beschermt tegen de meedoogenlooze zonnestralen, op hun verhaal en aan hun eten kunnen komen.

Als we dat stalletje wat nader bekijken valt daar nog allerlei bij op te merken. De staande figuur met hoed op is de restaurateur; hij is natuurlijk druk bezig. In den loop van den dag krijgen de gasten trek in wat anders dan het ontbijt; ook daarop weet hij raad. Als hij een houtskoolkomfoor bij zich heeft (een anglo), kan hij daarop wat opwarmen van de spijsen, die hij in pannen klaar van huis heeft meegenomen. Want de bezoekers hebben gewoonlijk niet veel tijd, hij moet ze dus à la minute bedienen.

Bij de rijst kan hij dan wat lodè opdienen, een soep van allerlei groenten, gekookt in klappermelk met kruiden in een smakelijke oranje kleur; of een piendang, een soep van visch in een bruin zoetig vocht. Maar gewoonlijk is zijn menu tot eenvoudiger kost beperkt, zooals gadogado, ook weer een schotel van allerlei gekookte groenten, overgoten met een

scherpe saus van fijngestampte apenootjes, of roedjak, een slaatje van gesneden, onrijpe vruchten, aangemaakt met azijn, soja en de onvermijdelijke lombok, of een bordje taugé, uitspruitsels van groene erwten, geflenst en met een sausje naar smaak.

Bij de geheele inheemsche keuken speelt de soja voor de hartigheid een belangrijke rol, zooals bij ons maggi of marmite. Als het bord is opgediend schudt de restaurateur uit een flesch met een druppelsluiting er een scheut soja of ketjap overheen, een donkerbruin extract van sojaboonen, dat uit China of Japan wordt geïmporteerd, maar ook wel te Batavia wordt gemaakt; de ketjap Bengteng van Tangerang is beroemd!

Voor den snoeplustige is er bij het stalletje ook nog wel een of andere zoetigheid te krijgen, wat melige koekjes, die dan in groote stopflesschen bewaard worden. En heeft hij dorst gekregen, dan kan hij zich tegoed doen aan een zoete roode rozenstroop met water aangengend.

En na den maaltijd kan hij een teug water nemen uit een gendé, een rood aarden kruik met een tuit, of uit het blik dat we daar links op den grond zien staan, waaraan een blikken mok aan een langen steel staat. Hij neemt dan ook vaak een teug om zijn mond te spoelen. Dat zou zindelijk kunnen zijn, maar uit dat water wordt ook geschept om de borden af te wasschen, zoodat er dan wel een hygiënisch conflict dreigt. Maar de tropenzon heeft een geweldige kracht, zoodat we maar hopen dat de kiemen van besmetting op de afgewasschen borden schielijk het leven laten.

Voor het omwasschen zorgt de katjoeng, het jochie dat in afwachting achter het blik zit. De restaurateur zelf heeft voor dergelijke bijkomstigheden te veel te doen. De katjoeng wordt er ook op uitgestuurd als er een of ander ingrediënt opraakt of als een klant een buitenissige wensch uit, die van elders vervuld moet worden, een extra pakje cigaretten van een bijzonder merk of zooiets, waarvoor bij ons in een duur restaurant de chasseur of de liftboy er ook graag op uitgaat.

Dergelijke verplaatsbare stalletjes als boven zijn beschreven bestaan ook nog in eenvoudiger vorm, n.l. als de drager maar één bepaalde spijs verkoopt, b.v. saté. Dat zijn stukjes rauw vleesch of

Ziehier eenige venters van eetwaren langs de straat, die de gerechten meteen ook gereedmaken en opdienen, een verschijnsel dat in Noord-West-Europa niet voorkomt. Hier in Holland hebben we voor gebruik ter plaatse hoogstens een stalletje met zuur of haring.

kip aan een stokje geregen en dan geroosterd op een houtskoolvuur. De saté-verkoper maakt gewoonlijk thuis zijn voorraad klaar, zoodat hij, als de klant bij hem neerstrijkt, alleen nog maar hoeft te roosteren, waartoe hij het vuur in een komfoortje bij zich heeft en met een vierkant waaiertje (kiepas) aanwakkert. Dat is natuurlijk veel smakelijker dan reeds geroosterde koude satés op te dienen.

De saté-verkoper is vaak ambulante. Tegen den avond loopt hij in wijken, die daarvoor in aanmerking komen, langs de straat en roept: „saté ajam!“, of „saté kambing!“ (kippen- of geitensaté). Hij wordt dan binnen geroepen en zet zich in den tuin of op straat aan het roosteren tot het bestelde aantal gereed is. Saté kostte 1 cent per stokje.

Zoo is er ook de bami-verkoper, die 's avonds langs de huizen trekt. Maar als hij een inlander is, zal hij nooit varkensvleesch daarin verwerken, zooals eigenlijk behoort, want de Mohammedaansche godsdienst verbiedt dat; hij gebruikt dus rundvleesch of kip. Bami is een soort macaroni-gerecht van Chinese herkomst, dat in China in talloze variaties wordt opgediend en evenals de nasi-goreng (ook uit China afkomstig), niet alleen in Azië, maar ook in Noord-Amerika en in Nederland veel aftrek vindt.

Dan is er nog de ambulante tahoe-verkoper, die vierkante platte koekjes (perskoek van soja-boonen) in olie opbakt en die met wat ketjap en lombok opdient. Ook een gezochte versnapering! Of de sotoverkoper, die u een kommetje krachtige bruine vleeschsoep opschept, flink gepeperd en met veel selderij en ajuin. S.

Papier!!

Uit onzen lezerskring.

Men schrijft ons uit Heemstede: „Ik ben het geheel met U eens wat betreft Uw opmerkingen over de papierschaarschte.

Zelf pas de vorige maand uit Indië hier aangekomen zijnde, viel het mij op hoe onze Overheid, ondanks papiernood(?), het noodig vindt letterlijk met papier te smijten tot instandhouding van de bureaucratie, terwijl er aan den anderen kant op de meest hinderlijke en kinderachtige wijze op de papierverstrekking beknibbeld wordt.

Wat ons gerepatriceerden óók opviel, was het groot aantal dagbladen in tegenstelling tot „vroeger“ (d.w.z. vóór 1940), terwijl de inhoud van al deze blaadjes vrijwel dezelfde is. Vooral Den Haag schijnt vergeven te zijn van dergelijke dagbladen in zakformaat.

Papiernood??”

350 jaar Nederlandsche betrekkingen met Indië

• Een terugblik op de eerste schipvaart

23 Juni 1596..... het was op den ochtend van dien dag, dat een klein smal-deel van drie schepen en een pinas (jacht) Java's meest noord-westelijke kaap, de bergachtige St. Nicolaas-punt, omzeilde en den schepelingen een eersten blik werd gegund op de wijde, blauwe Bantambaai. Deze diepingesneden zee-boezem, door een groot eiland voor wind en deining uit de Javazee beschut, vormde een prachtige natuurlijke haven, en weinigen der bemanning zullen na de maanden van gevaar en ontbering niet een zucht van verlichting hebben geslaakt toen tegen den avond de ankers vielen en men in de snel vallende duisternis recht vooruit de eerste lichtjes van Java's grootste havenplaats zag twinkelen. Hoe lang had men niet gedurende de veertien lange maanden, dat de kommervolle reis had geduurd naar dit moment uitgekeken, doch nu was het doel bereikt, men lag voor Java, men was in Indië, Indië, die wondere eilandenwereld, waarvan in het Vaderland de vreemdsoortigste en verlokkelijkste geruchten de ronde deden en dat de meesten der overlevenden wel reeds hadden opgegeven nog ooit te zullen bereiken. Maar nu was men er! Dat land daar recht vooruit met het uit de vlakke oprijzende wazig-blauwe bergmassief was Java, het geheimzinnige eiland, welks lengte wel ongeveer bekend was, maar „vande breedte en weetmen tot noch toe niet, want noch niet ontdekt en is”, ja, waarvan zelfs „sommighe presiemen (veronderstellen), dat het vast land is, van het landt ghenaeemt Terra incognita, dat over die C. de boa Esperança (K. d. G. Hoop), tot alhier soude henen strecken”. Men was er, en de hachelijke onderneming, die den 2den April van het vorige jaar met het vertrek van Texels ree een aanvang had genomen, was tot een goed einde gebracht. De weg naar Indië was gevonden, de weg naar de rijke specerijenlanden van het Oosten was gebaad en voor de jonge, strijdende Republiek openden zich wijde perspectieven van welvaart en rijkdom.

23 Juni 1596....., een vergeten datum uit onze aan data zoo rijke geschiedenis, maar de dag, waarop de eerste der talloze banden werd gelegd, die voor de komende drie en een halve eeuw, — zij het aanvankelijk uit louter commercieele overwegingen — het kleine land aan de Noordzee met het tropische eilandenrijk aan den evenaar zou verbinden.

De voorgeschiedenis van deze Eerste Schipvaart moge voldoende bekend worden geacht.

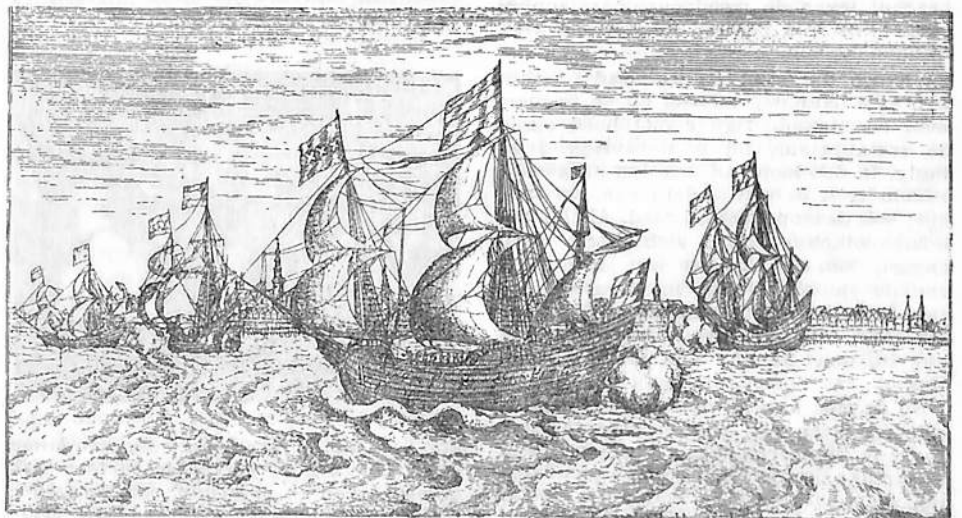
Het in de laatste jaren der 16de eeuw bestaande verlangen onzer voorvaders naar Oost-Indië te varen had met het voornemen daar volksplantingen of koloniën te stichten aanvankelijk niets uit te staan; ja, zelfs de gedachte aan een Nederlandsch-Indië was nog niet geboren. Hetgeen men wenschte waren slechts de voordeelen van den rechtstreekschen handel op deze, de zoo veelbegeerde specerijen leverende landen, producten, waarvan tot dusver het monopolie in Portugeesche handen berustte. Afgezien nog van het verlangen, de enorme, aan

een rechtstreeks betrekken van deze artikelen verbonden voordeelen in eigen schoot te doen vallen, werd het varen op Lissabon, nadat deze stad in 1580 door den gehaten Hertog van Alva voor Spanje was veroverd, voor de onzen wel een wat erg gewaagde onderneming. Dit alles vormde een prikkel te meer, zich uit te rusten voor een eigen vaart op Indië, die stellig ook niet zonder gevaren zou zijn, maar bij welslagen heel wat meer profijt zou opleveren. Daarbij kwam nog, dat juist in deze jaren eenige landgenooten, die in Portugeeschen dienst op Indië hadden gevaren, naar het Vaderland waren teruggekeerd en waarvan de twee bekendste, Jan Huygen van Linschoten uit Haarlem en Dirck Gerritszoon Pomp, alias Dirck China uit Enkhuizen, hun ervaringen zoo aangaande de te volgen koersen als de toestanden in het Oosten en den handel aldaar, bij monde en geschrifte bekend maakten, hetgeen „tot vorderinghe van een Hollandsche reyse” uiteraard wel zeer van pas kwam. *) Zoo er in de Lage Landen dan ook ooit een in breede kringen levende belangstelling voor Indië heeft bestaan, dan is het wel in dit laatste decennium der 16e eeuw geweest. Allerwege in den lande ging de spraak over de Indiën, in de kringen der gezeten kooplieden als in de kroegen van Janmaat en weldra zullen ter bereiking van het groote doel de eersten hun geld, de laatsten hun gezondheid en leven wagen.

De eerste drie reizen (in 1594 en '95), welke tot doel hadden het eilandenrijk langs Europa's Noordkust te bereiken, waren, zooals bekend, tot mislukken gedoemd. Voordat deze stoutmoedige pogingen „benoord-oosten om”, aan twee waarvan de bovengenoemde Van Linschoten persoonlijk deelnam, echter nog gedaan waren, hadden reeds in 1592 de Amsterdamsche kooplieden Reynier Pauw, Hendrick Hudde en Jan Janszoon Caerel de koppen bijeengestoken met het doel een onderneming om de Kaap voor te berei-

den. Met de bedoeling, zich onopvallend de nog ontbrekende gegevens over de Indiëvaart te verschaffen, werd een neef van eerstgenoemde, een zekere Cornelis de Houtman, vergezeld van zijn jongeren broer Frederick, als handelsagent „op secrete informatie” naar Lissabon gezonden, waarvan hij in den aanvang van 1594 stellig met het noodige zal zijn thuisgekomen, waaronder het gegeven, dat Portugal in hollend tempo achteruitging en eigenlijk toch reeds een zieldogend land was geworden, zeker niet het minst belangrijke zal zijn geweest. De Amsterdamsche plannenmakers (inmiddels tot 9 man aangegroeid) hadden ondertusschen in dat zelfde jaar in het huis van den wijnverkooper Martin Spil in de Warmoesstraat, waar men geregeld bijeenkwam — zoodoende dit perceel tot de eigenlijke bakermat van Nederlands Overzeesche Rijk makend — gezamenlijk de Compagnie van Verre opgericht, welke, met het doel „de continueue overlasten van de Spaengiaerden te ontvlieden, ende de Specerijen, Droogherijen, Coopmanschappen, daer van den Stapel in Spaengien is, alhier te brenghen”, een viertal schepen uitrustte. Den 2den April 1595 — men was juist de tweede reis om de Noord aan het voorbereiden — is deze kleine vloot met een bemanning van 249 koppen tenslotte van de Texelsche ree „inden name Gods tseijl gegaen” (10 Maart was men van Amsterdam vertrokken, zie afb.), om de voorgenomen reis tot eere en dienst van het Vaderland en tot „ons eygen profijt” te volbrengen. De reeds genoemde Cornelis de Houtman, een ongetwijfeld kundig, doch nogal onbehouden heerschap had als oppercommissie de leiding van het commercieele gedeelte van de tocht. Door zijn verregaand gebrek aan tact, waardoor hij voortdurend in botsing kwam met zijn schippers en commiezen was hij, zooals ook later nog ten overvloede zou blijken, voor dezen post echter stellig niet de meest geschikte man. Reeds in het begin had men zwaar te kampen met ziekten, waaronder met name de zoo gevreesde scheurbuik een langdurig oponthoud op Madagascar noodzakelijk maakte, waar men bij aankomst nog slechts „nauws 20 man hadde in gheheel de Vlote overeynde gaende.”

„Om den stanck uyt de schepen te

Int jaar 1595, den 10. Marty, zijn van Amsterdam vertrocken 3. schepen ende een Pinas, om de reyse naer Oost-Indien te beginnen, toegerust van treffelijke Coophuyden....”

cryghen" werden hier de zieken toen aan wal gebracht, waar nu echter het fruit van Madagascar, waaronder vooral de tamarinde — „welke vruchten seer vercoelende sijn de lever ende nieren, oock alle slymicheyt der maghen verieerende" — nog menig schepeling er voor behoed hebben, den bitteren dood door de scheurbuik te moeten „smaken". Felle oneenigheid en hooglopende ruzies teisterden daarbij nog het moreel der reeds zoo zwaar beproefde opvarenden. Eenerzijds door het wel zeer moeilijke karakter van den oppercommies, anderzijds, waar deze zeebonken uit de 16de en 17de eeuw, die naar een toenmalig gezegde wel in zeer hooge mate „met hunne gebreken vergeselschap quamen", van nature reeds een weinig mak gezelschap vormden. Ook in andere opzichten was deze eerste tocht reeds berucht wegens het verregaande wangedrag dezer rauwe klanten. De schepelingen, meestentijds rebelsch, weerspannig en slecht te regeeren, hebben door brooddronkenheid, ruwheid en hun zg. „heylich leven" aan den wal, het slagen der expeditie herhaaldelijk in gevaar gebracht. Dit laatste moet, evenals dit voor volgende ondernemingen gold, naast de traditioneele scheurbuik ook als een der voornaamste oorzaken van het groote verlies aan manschappen worden gezien. Niet ten onrechte maakt een liedje uit die dagen er dan ook gewag van:

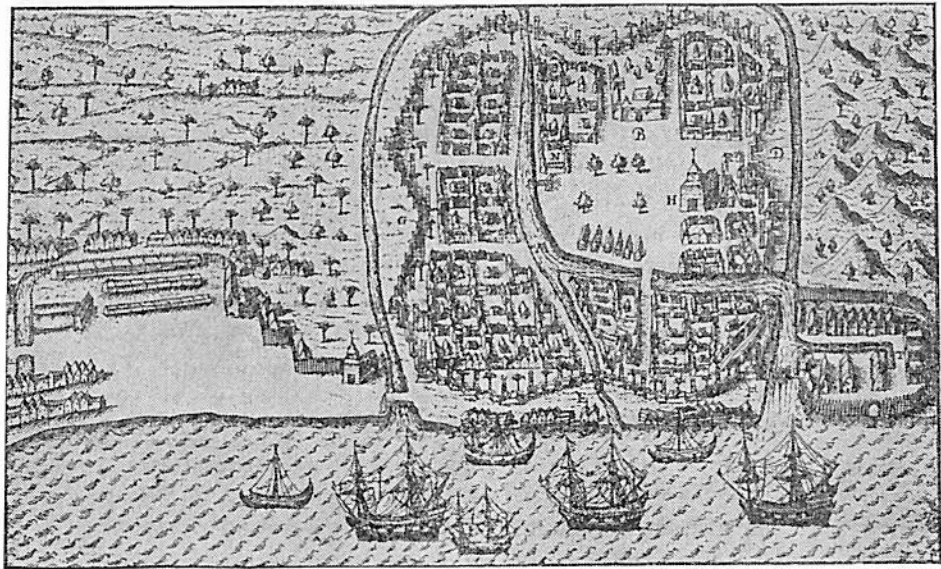
„Wilt gij verre Reijns varen
 „Na Oost- of West-Indiënlandt,
 „Daer de Sonne vierigh brandt,
 „Neemt oock op U drincken acht
 „En verschoont U kleedren zacht,
 Wilt de Vreemde Vrouwen sparen;
 „Suyver zijn verlengt U jaren."

Terwille van de historische objectiviteit dient men zich er echter voor te hoeden, deze ruwe tijden onder denzelfden gezichtshoek te bezien, als men het analoge gebeurtenissen in onze dagen zou doen.

Wat bijvoorbeeld te denken van een uitspraak van Coen — zelf toch waarlijk ook niet overdrevn fijnbesnaard — blijkens welke hij in alle uitgezonden predikanten slechts „plompe en onbesneden idioten" kon zien, terwijl van een in Spaansche krijgsgevangenschap geraakte bemanning, nadat zij zich in allen ootmoed had „bekeerd", met een ontwapenende openhartigheid wordt medegedeeld „..... En hebben wij hen daarna gewurgd en liefderijk begraven".

Eveneens zou het wel van al te groote naïeveteit getuigen, in deze bouwers van Neêrlands Overzeesche Rijk vurige propagandisten van een op zelfbeschikkingsrecht gebaseerde ethische politiek te willen zien, waar immers velen van deze onbehouwen klanten het niet dan de meest natuurlijke zaak ter wereld achtten, de „troulose Mooren" te straffen door hen „sonder enig aansien doot en slaen, dewijl het maer Swarten ende bloedt volck is".

Al met al is de kleine vloot dan toch nog eindelijk den 23sten Juni 1596, 455 dagen na het vertrek uit Patria, „lancksamich seylende voor de haven van Bantam, ende de Custe van Sunda gecomen". (zie afb.) Te Bantam, dat juist onder regentschap van den Rijksbestierder Ki-Patih Djajanagara stond (den Sultan was even te voren bij een krijgstoct „het hoofd van den buik geschoten"), trof men tot groote droefenis van De Houtman en de zijnen reeds Portugeezen aan, die echter aanvankelijk geen moeilijkheden opleverden en met wie men „hebbende een gheveijnsde blyschap ghe-

thoont" dientengevolge dan ook maar noodgedwongen vriendschap sloot. De eerste kennismaking met „die van Bantam" vond den 24sten plaats, toen de Hollanders vanwege den Rijksbestierder — door de onzen „de Gouverneur" genoemd — door den Laksamana (de admiraal) welkom werden geheeten. Eenige dagen later, den 29sten, gaf „de Gouverneur" te kennen, dat hij den „Kaptèn-Mor" — verbastering van het Portugeesche Capito-Mor (= Kapitein-Majoor), een titel, die De Houtman zich tot meerderen luister maar had aangemeten — op zijn schip wilde bezoeken, welk bezoek ook in groote statie plaats vond. Toen men den hoogen bezoeker echter in de kajuit noodde, verschoot deze van kleur en „begost van groter verbaestheyd (= onthutstheid) seer te beven: want hy meijnde datmen hem aldaer in een gevanghenisse leyde", een misverstand, hetwelk men slechts uit den weg vermocht te ruimen, door den sluwen diplomaat een blik op de verleidelijke koopwaar te gunnen, waarvan hij te kennen gaf, een gedeelte alvast dadelijk mee te willen nemen. Dit bezoek had echter het ijs gebroken en na dezen datum was er dan ook geregeld communicatie met den wal; commiezen, adelborsten en bootslieden verkeerden vrij en onbelemmerd in de stad en ook op de schepen was het soms een dusdanig gedrang van met meer of minder eerlijke bedoelingen een kijkje nemende lieden „datmen hem (zich) soms nauws condon geweynden (wenden of keeren)". De Houtman liet onderwijl geen gras groeien over zijn verplichting, het bezoek van den Gouverneur te reciprocieren en dezen de patenten en commissiën van zijn eigen Souverein, Zijn Prinselijke Excellentie, Grave Mauricius aan te bieden. Reeds den 1sten Juli werd het tegenbezoek afgelegd, dat, om den prachtlievenden inheemschen potentaat te imponeeren, in grooten luister plaats vond. De maats moeten wel achter hun knuisten hebben gelachen, toen zij den rauwen oppercommies in zijde en fluweel uitgedost, omstuw door een tiental adelborsten met het rapier op zij en gevolgd door een jongen, die hem een „tiresol" (parasol) boven het hoofd hield, met grooten staat paleiswaarts zagen schrijden. Geheel voorop stapte een trompetter, die „altemets eens tot een verlustinghe opblies", terwijl de imposante stoet werd gesloten

door een 10 of 12 buikige „vuisteniers" (ongewapende matrozen), wien deze representatieve rol overigens wel zeer matig zal hebben gelegen. Een der Portugeesche „vrunden", die De Houtman nog in zijn geringen Lissabonschen staat had gekend, kon, den stoet ontmoetend, zich niet weerhouden den Kapitein-Majoor „uyt schimp" toe te voegen, of hij bijgeval Duc geworden was, een schimpscheut, die een der adelborsten van goeden huize vol leedvermaak boekstaafde. Het bezoek verliep overigens tot ieder tevredenheid; de Regent aanvaardde den in het Arabisch en Portugeesch gestelden patentbrief van Prins Maurits en luisterde welwillend naar De Houtman's voorstel om tot een vast verbond van „peijse ende confoederatie" te geraken, tot welk doel de voortvarende oppercommies alvast een concept-tractaat als bijlage bij de stukken had gevoegd. De Houtman's groote dag brak echter den 3den Juli aan. Het moet slechts aan de Hollandsche nuchterheid geweten worden, dat deze datum voor het Koninkrijk niet tot een soort „Empire-day" geworden is, waar op den 3den Juli 1596 immers ons eerste contract met een inheemsch Potentat gesloten is, het eerste van de lange reeks van tractaten en verdragen, waaruit in den loop van 3½ eeuw het Overzeesche Rijk is gegroeid (zie afb. volg. pag.). Beide partijen verplichtten zich hierbij tot een „gestadighe ligue van vruntschap ende verbontenis", terwijl de Regent van zijn kant verklaarde er mede in te stemmen, dat de Hollanders kwamen „om alhier in onse haven ende stede te handelen, copen, verpangelen ende te vercopen so dick ende menichmaelen als U.E. sal gelieven, so vrij end vranck als sij in hun eijgen landt soude doen mogen: sonder dat men U.E. ofte „yemant van hun volck eenich injurie ofte onrecht doen sal." „Ende bij so verre dit contract door ons mocht groeoocken werden", zoo besluit het gewichtige document, „so sullen wij voor onedele ende troulose menschen gehouden werden, waar voor ons Gode behoede". Tot besluit van dezen succesvollen dag werden De Houtman en de zijnen nog door de Portugeesche „vrunden" zelfs op hun loge genood, waar men een „fraey bancket veirdich" vond en men verder ook „leckerlijck getraceert" is, zoodat er wel alle reden toe bestond, zich 's avonds hoogst voldaan weer aan boord te begeven. Tot zoover

Boekbespreking

Dr. C. Gerretson, „Indië onder dictatuur. De ondergang van het Koninkrijk uit de beginselen verklaard”.

Amsterdam-Brussel, Elsevier, 1946.

Een verfrisschend werk, origineel en emotioneel, met de nadeelen van dit laatste, maar ook met de voordeelen daarvan. Een sterke persoonlijkheid, fel bewogen met het lot van Indië, is hier aan het woord. Och, was er iets van deze bewogenheid in alle lauwe Nederlanders!

Hij geeft een scherpe veroordeeling van de handelingen der Indische regering, die „de omstandigheden heeft aangegrepen tot verwezenlijking van haar eigen doel, de afscheiding van Indië, de ontbinding van het Koninkrijk”. Van dezen hoogleraar in de constitutioneele geschiedenis is te verwachten, dat hij dit onderwerp vooral principieel behandelt. Hij doet het met verve!

Hij ontleedt de structuur van het Koninkrijk, bespreekt het verlangen naar zelfbestuur bij de leidende kringen in Indië, die het Koninkrijk in beginsel verwierpen, gaat na, hoe de Stuw, een „Girondijnsche club”, feitelijk den staat ondermijnt via de personen, die het later in de Indische zaken te zeggen krijgen; hoe gevaarlijk het was, dat de plannen tot rijksreorganisatie, een strikt interne aangelegenheid, tot een onderwerp van internationale discussie werden gemaakt.

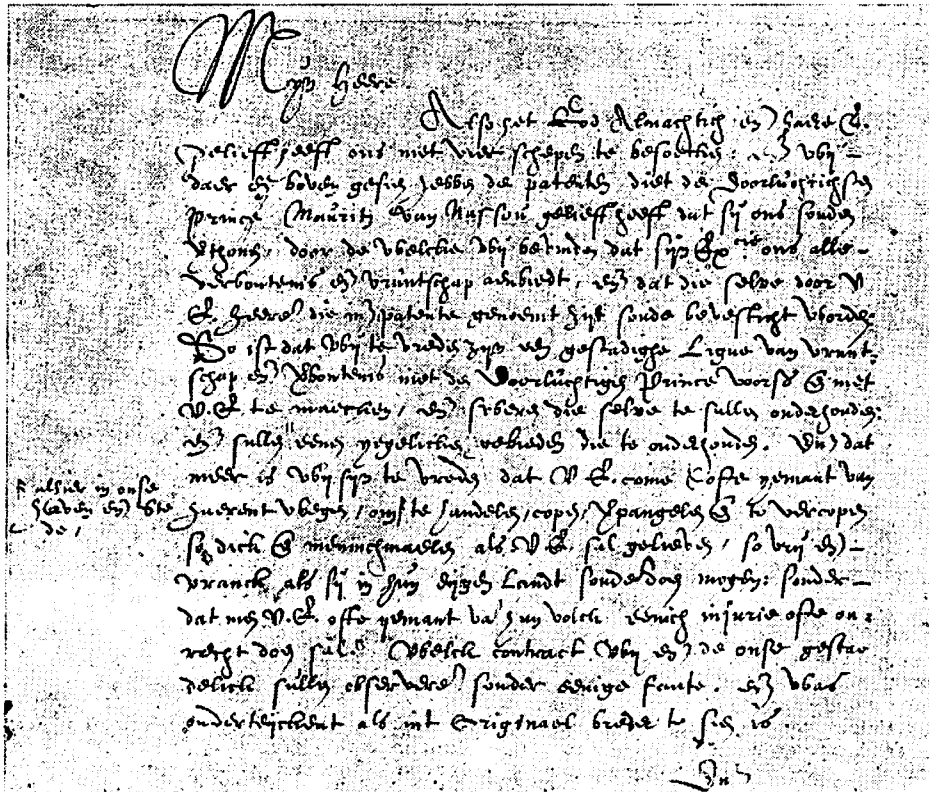
De oorlog bracht de gelegenheid de beginselen van de Stuwgroep, die meende, dat een zelfstandig Indië zich onafhankelijk kan verklaren wanneer het maar wil, in practijk te brengen. Van Mook maakte zich meester van de macht; de dictatuur over Indië was geschapen. Zij faalde echter in den eersten plicht: handhaving der rechtsorde. Zij zorgde niet voor een machtsapparaat, terwijl dit juist voor den oosterling zoo noodig is, voor wien immers het gezag ontspringt uit de macht: wien Allah de macht geeft, heeft hij ook het gezag toevertrouwd.

„Intusschen was ook in Nederland een dictatuur gevestigd” en onder „de verenigde dictaturen Schermerhorn-Van Mook-Sjahir” ging het bergafwaarts met het Koninkrijk. Prof. Gerretson geeft een scherpe ontleding van de tragische ontwikkeling der Indische zaken, die ik ieder Nederlander en inheemsche, wien de staat ter harte gaat, ter lezing aanbeveel.

Wat is zijn slotsom? Door de Regeeringsverklaring van 10 Februari en de erkenning van de onafhankelijkheid der Repoebliek is de verhouding van Nederland tot Indië én staatsrechtelijk én gemeedelijk grondig veranderd. Er is geen Staat meer. Waarom dan troepen naar Indië te zenden als het los is van Nederland en wij er geen staatkundig belang meer hebben? De Repoebliek begeert geen Nederlandsche bezetting. Waarom zou Nederland dan orde en rust ginds gaan herstellen? „De waarheid is, dat de dictatuur het bloed onzer jongens ten offer wil brengen aan Soekarno en de olie”.

Wat dan? Valt er nog iets te redden? Misschien, als men terugkeert tot de gezonde beginselen: weg met de dictatuur; herstel der constitutioneele verhouding.

De eenige realiteit, waarvan wij volgens den schrijver thans nog kunnen

was het dus slechts pais en vree wat de klok sloeg, doch De Houtman zou zich de plechtige bewoordingen van het verdrag nog eens terdege indachtig zijn. Tot 28 Augustus kon men zonder moeite zaken doen, maar daarna namen de Bantammers een uitgesproken vijandige houding aan. Opstokerij van de Portugeezen moge hieraan stellig niet vreemd zijn geweest, doch zeker is het, dat ook de leiders der Nederlandsche onderneming een geheel verkeerd beleid hebben betoond. Een en ander had tot gevolg, dat De Houtman met eenige anderen gevangen werd genomen en eerst 1½ maand later tegen een losprijs vrij werd gelaten. De juiste sfeer was nu echter bedorven en zoo kwam het, dat 6 November, na eerst nog te hebben getracht de Portugeesche „vrunden” een schip afhandig te maken, de ankers werden gelicht en, „also wij geene handelinghe tot Bantam meer becomen consten”, naar elders zeil werd gezet, echter niet voordat tot afscheid „die van Bantam” nog met drie kogels uit het grof geschut bedacht waren.

„Wij gingen heen”, lezen we in een der journalen „want ons geloof in den staat van Bantam was gansch teniet en zulks — zoo laat de schrijver er althans met de noodige zelfkennis op volgen — door ons „redelijk” leven”. Elders op de Noordkust van Java bleek men echter reeds voor de Hollanders gewaarschuwd te zijn, zoodat de ontvangst allerwege uitermate koel was en men op één plaats zelfs een verraderlijken overval had te verduren.

Het schip „Amsterdam” moest men nu wegens gebrek aan bemanning reeds spoedig verbranden, een brandje, dat overigens toch stellig „een costelijk (kostbaar) vier voor de Compagnie gheveest is”. Ten slotte voer men nog naar Bali, waar men tenminste vriendelijk ontvingen werd en betrekkingen met den vorst kon aanknopen. In een rumoerigen scheepsraad, waarin De Houtman en de commiezen er op bleven staan, nog naar

de Molukken door te varen, zonder overigens „een slag aan den bak” te krijgen, werd uiteindelijk besloten naar Patria terug te keeren, welk besluit den 26sten Februari 1597 ten uitvoer werd gebracht. Bezuiden Java voer men op de Kaap naar Texel, waar men „nae veel verdriets ende peryckelen”, na een afwezigheid van bijna 2½ jaar en met een tot 89 koppen (waarvan even na aankomst nog een achtal zou overlijden) teruggebrachte bemanning den 14den Augustus 1597 het Marsdiep binnenliep.

Door tal van oorzaken is het resultaat van deze Nederlandsche vaart om de Kaap teleurstellend geweest. Maar ook nu liet men zich in de jonge Republiek niet ontmoedigen, waar tegelijkertijd toch ook veel bereikt was: voor het eerst had een Nederlandsche vloot den tocht naar Indië en terug op eigen gelegenheid volbracht en daarmee den weg voor volgende ondernemingen gebaad. Bovendien was daarbij de zeer belangrijke ervaring opgedaan, dat de macht der Portugeezen in Indië bij lange niet van die beteekenis was, als men zich dat hier te lande steeds had voorgesteld. Zou het — zoo begon men zich onder deze omstandigheden af te vragen — niet mogelijk zijn, zich naast — of desnoods tegenover — hen een plaats onder de Indische zon te bemachtigen?

De geschiedenis heeft geleerd, dat op deze vraag een bevestigend antwoord kon worden gegeven! *)

Br.

*) Voor Van Lienschoten's aandeel in de totstandkoming der Nederlandsche „Indiëvaart” zie men „Het Indisch Nieuws”, 2de Jrg. No. 2, 12 Januari 1946, pag. 6—8.

*) Voor een volledige behandeling voorzien van een uitvoerige inleiding zie men J. C. Mollema, „De Eerste Schipvaart der Hollanders naar Oost-Indië”, uitgave van de Lienschoten-Vereeniging, Nyhoff 1935.

uitgaan is het bestaande Koninkrijk van 1815, waarvan thans niet de reorganisatie, maar de amputatie van zijn overzeesche gebiedsdeelen aan de orde is. En thans zal het Koninkrijk wijs doen, al zijn aandacht te wijden aan de behartiging van zijn eigen belangen in den vrijstaat Java en aan de verdediging van deze belangen tegen de Repoebliek, die te beschouwen is als een vreemde, althans onvriendelijke, mogelijk vijandelijk gezinde staat.

Daarbij valt te bedenken, dat wij een kleine, thans machteloze staat zijn met souvereine rechten op gebieden in Oosten West-Indië, die liggen in Engelsche en Amerikaansche invloedssfeer. De krachtens die rechten daar gevestigde Nederlandsche belangen moeten behartigd worden door ze te doen opnemen onder de belangen van die landen, en dit niet alleen economisch, maar ook poli-

tiel, want de oorspronkelijke deelhebbers zullen contracteeren krachtens hun souvereiniteit.

Het hoofddoel van deze combinatie zal zijn: controle over de verdere dekolonisatie der in Zuidoost-Azië liggende, niet geheel zelfbesturende gebieden, regeling van uitvoer, van productie en van kapitaalverstreking. „En de geestelijke belangen, onze volksplanting in Indië?”

De mogelijkheid tot herstel van deze samenleving worde heropend, „het recht van vrij verkeer en vrije vestiging van Nederlanders in alle deelen van Indonesië behoort, constitutioneel en daadwerkelijk, te worden erkend en gewaarborgd”.

Nu ten gevolge van het wanbeleid het Nederlandsche gezag in Indië zich niet heeft kunnen en willen handhaven, ligt

in deze samenwerking „wellicht de beste bescherming van de Nederlandsche belangen, omdat achter zulk een combinatie de macht staat die aan het geïsoleerde Koninkrijk ontbreekt”.

In al zijn noodlottigheid wordt hier de huidige toestand geteekend. Is het te zwart? Zou er alsnog geen herstel mogelijk zijn? Zijn er geen teekenen, dat de Repoebliek aan het verlopen is; dat er meer zelfbewustheid en verantwoordelijkheidsgevoel komt in ons volk, dat men zich wil verzetten tegen de afbraak van het Koninkrijk? Of is er al te veel kapot gemaakt? De toekomst zal het toonen. Misschien is er nog wat te redden. Moge deze harde analyse van prof. Gerretson, die noodig is, om ons volk den waren, ontstellend droeven toestand te doen zien, bijdragen tot een juist handelen in dit somber tijdsgewricht. P. K.

Verschenen:

Mr. W. H. J. ELIAS

Indië onder Japanschen hiel

PRIJS F 6.90

Het eerste boek over Indië tijdens de Japansche bezetting, dat den Nederlander leert, wat tienduizenden onzer landgenooten te dragen hebben gehad onder een barbaarschen Aziatischen overheerscher.

Uitgeverij W. van Hoeve - Deventer

Uw boekhandelaar kan het U uit voorraad leveren.

U gaat naar Indië?

Dan een

Wereld-Ongevallen-Polis

van „De Zeven Provinciën”

Ongeacht waar U zich ter wereld bevindt, of U reist per **SCHIP** of per **VLIEGTUIG**, „De Zeven Provinciën Wereldpolis” is steeds geldig, met inbegrip van het Molestrisico.

UW MAKELAAR VERSCHAFT U GAARNE INLICHTINGEN

Vandaag een Cliënt
Morgen een Vriend

Assurantie - Maatschappij

„De Zeven
Provinciën” n.v.

Javastraat 1a
's-Gravenhage

ZEKERHEIDSSTELLING!

BELASTINGEN

ACCOUNTANTSKANTOOR

BERT G. VAN HAARLEM

ACCOUNTANT en BELASTINGCONSULENT

DEN HAAG

35 Surinamestraat 35
Telet. 114253 en 114254

ROTTERDAM-C

4a Kon. Emmaplein 4a
Telefoon 21530

VEILINGZALEN „t CENTRUM”

Koninginnegracht 5, 's-Gravenhage, Tel. 114436, b.g.g. 773964

A. F. M. DEN EXTER, Beëd. Makelaar

Veilingen en taxatiën op elk gebied

Dagelijks gelegenheid

tot inbrengen van goederen

U KUNT leiding geven!

Elke mensch is gemaakt op „samenleving”. De natuur heeft dan ook aan elken mensch de eigenschappen van het in groepsverband-levende wezen meegegeven. Dat wil zeggen: dat in ieder mensch alle eigenschappen om leiding te geven in de kiem aanwezig zijn. Ook in U! U kunt dus leiding geven. U bent er toe geschapen. Alleen.... sommige eigenschappen in U moeten tot ontwikkeling worden gebracht, en een bepaalde kennis moet worden vergaard....

Dalmeijer's schriftelijke cursus „Efficiency Techniek” verschaft U deze ontwikkeling. Meer arbeidsvreugde en opvallend betere prestaties van Uw afdeling of bedrijf zijn al zeer spoedig het resultaat, zoodra U Dalmeijer's wetenschappelijke bedrijfsleer gaat bestudeeren.... Inderdaad: U kunt leiding geven, mits U dezen interessanten en belangwekkenden schriftelijke cursus in „Efficiency Techniek” aandachtig volgt. Hij stelt U in staat, in eigen bedrijf of daarbuiten de bedrijfsuitkomsten zoodanig te verbeteren, dat het een ieder opvalt. Behoeft het nog betoog, dat er aan leiders van dit gehalte aan alle kanten een dringende behoefte is, en blijven zal? Dat zulke chefs - in elk bedrijf welkom zijn? Dat zulke persoonlijkheden de prettige en belangrijke en goed betaalde posities zullen gaan vervullen?

Wilt gij Uzelf zulk een prettige en royale levenspositie veroveren, en van vele anderen de arbeidsvreugde verhoogden?
Wees dan ook zoo energiek onderstaanden BON in te vullen en te posten - U zult later nog menigmaal met voldoening en vreugde aan dit moment terugdenken....

SLA UW VLEUGELS UIT!

Menig mensch blijft zijn geheele leven lang als een gevangene rondloopen, terwijl hij - in figuurlijken zin - vleugels heeft. Sla gij Uw vleugels uit. De moderne toegepaste psychologie van Dalmeijer's schriftelijke cursussen leert U dat, - zooda 30 jaar van verrassende successen overtuigend hebben bewezen.

TEST UZELF

Wat weet U van: trainingscurven, stophorloges, het Bedaux-tijdsstudiesysteem, de cyclograaf, gestaffeld tijdloos, het Rowensstelsel, procesoeslag, Welfarewerk, promotietests, productietests, graphische controle, priemkosten, de P.F.-methode enz. enz. Wanneer U van elk dezer onderwerpen niet het ontstaan en het juiste gebruik kent, denk dan niet meer, dat U van de moderne efficiency techniek op de hoogte bent, maar volg de grondige schriftelijke Dalmeijer-opleiding: „Efficiency Techniek”.

Cursist 100932, boekhouder, schrijft:

„Wanneer ik vroeger tegen één mijner superieuren moest spreken, dan bloosde en stotterde ik. Thans ben ik, voornamelijk door mijn tong en mijn praktische inzichten, belust met een groot organisatie-plan en heb ik het volledig vertrouwen van directie en procuratisthouders.”

Cursist 105204, vliegtchnicus, schrijft:

„Uw cursus geeft den bedrijfsleider veel steun, daar hij hem zijn moeilijkheden leert kennen en aangeeft hoe deze kunnen worden opgelost. Het is een cursus juist voor onzen modernen tijd.”

Cursist 103498, bedrijfsleider, schrijft:

„Ik ben zoowel maatschappelijk als geestelijk vooruitgegaan. Geestelijk ben ik naar het oordeel van anderen een krachtige persoonlijkheid geworden. Maatschappelijk ben ik van assistent-chef opgeklimmen tot bedrijfsleider.”

BON

(langs deze lijn afsnijpen a.u.b.)
Zendt mij kosteloos uitgebreide inlichtingen over Uw cursus „Efficiency Techniek”.

NAAM: .....
STRAAT: ..... No. ....
ADRES: .....

(invullen in DRUKletters a.u.b.)
Na invulling opzenden met 15 ct. aan postzegels aan DALMEIJER'S CURSUSSEN, Ald. HIN 2546 Konninginnew. 182, Adam-Z. U kunt ook per brief schrijven, als U dit blad niet wilt beschadigen.

VEILINGBEDRIJF „ODEON”

Singel 460 Amsterdam, telefoon 48590

Chr. J. Bolle, Veilingmeester-Taxateur

*

Het adres te Amsterdam voor betere

Inboedelverkoopingen

Regelmatig veilingen

Inbrengen van goederen dagelijks

Taxatiën op ieder gebied

W. J. Innemee & Zonen n.v.

Begrafenis
Transport
Crematie

Den Haag Denneweg 71-73 Telefoon 115940

Haarlem, Kinderhuisvest 29-33, Telefoon 10441

DE SCHOOLTIJD IS VOORBIJ!

WAT NU? LUCHTVAART!

Studeer verder onder bekwame leiding door middel van onze schriftelijke luchtvaartcursussen

Studieleiding: H. H. de Kat, Kellenbach, Ir. Legger en v. Hattum

Vraagt inlichtingen bij: **I. S. L. O.**
SINGEL 98e - AMSTERDAM-C.

Het instituut, speciaal voor luchtvaart-onderwijs

HUWELIJKS CADEAUX bij KOCH

Den Haag Hoogstr.

Rotterdam Jongkindstr. 11